

נזיר סג

משה שווערד

1. תוספות מסכת נזיר דף סג עמוד א

כיצד - דין תומאת התהום ירד לטבול במערה בשביל תומאת שרץ ונמצא כזית מן המת צף על פני המערה ספק אם היה כזית מן המת בתוך המערה בשעה שטבל והאהיל או שמא לא היה שם בשעה שטבל טמא דספק תומאה ברשות / היחיד / ספקו טמא ואם נודע לו אפילו אחר שגילה טמא ולא אמרינן אף כי היה כזית מן המת תוך המערה בשעה שטבל יהא טהור משום תומאת התהום דכיון שאין שום דבר מכסה עליה הוה ליה כטומאה ידועה.

2. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף סג עמוד א

כיצד דין תומאת התהום ירד לטבול במערה. מטומאת שרץ ונמצא כזית מן המת צף על פני המים ספק האהיל עליו ס' לא האהיל עליו טמא דספק תומאה ברה"י ספקו טמא ואם נודע לו ס' זה אם אחר שגלח סותר דהיינו תומאה ידועה ואע"ג דאמרי' בגמ' ספק תומאה צפה טהורה היינו ס' מגע אבל ס' אהל טמא:

3. רמב"ם יד החזקה הלכות נזירות פרק ו

(כ) נזיר שנטמא במת וירד וטבל במערה והביא קרבנות תומאה ומנה נזירות וגלח תגלחת טהרה ואחר כך נודע שמת היה מושקע בקרקעות בקרקעית המערה כשירד לטבול אע"פ שהיא תומאה שאינה ידועה סתר הכל מפני שהחזק לטומאה וחזקת הטמא טמא עד שיטהר ודאי ירד להקר הרי זה טהור עד שידע שנגע נמצא המת צף על פני המים הרי זה בחזקת טמא שחזקתו שנגע בזה שהוא צף:

• עיין מראה מקום # 23

4. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף סג עמוד א

משוקע בקרקע המערה. במקום שטבל ובודאי נטמא אם נודע לו אחר שגלח טהור ואינו סותר דהיינו תומאת התהום וברישיא נקט לטבול לרבנות אע"ג דהטובל מטומא נזהר מכל דבר המטמא אפ"הא) טהור ליטהר מטומאת המת. כגון שהיה נזי' טמא וטבל במערה שהיה המת משוקע בה והשלים נזירותו. או טמא מת שטבל ואח"כ קבל עליו נזירות טמא וסותר שחזקת טמא וחזקת טהור טהור שרגלים לדבר. האי רגלים לדבר לאו דוקא דהכי גמירי הלכתא אלא כלומר קצת טעם יש לדבר כיון דבחזקת תומאת מת לא נתנה הלכה לטהרו:

5. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף סג עמוד א

ר"ל אמר כי דרך. גבי פסח כתי' איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה (טמא) תומאה כי דרך בפ' כ"צ יש סוגיית אחרת דקאמר התם אשכחן נזי' עושה פסח מנ"ל אמר קרא כי דרך. אבל סוגיא דהכא סברא דמר יליף נזי' מפסח ומר יליף פסח מנזיר:

6. תוספות מסכת נזיר דף סג עמוד א

רבי שמעון בן לקיש אמר כי דרך - גבי עושה פסח כתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם ומדסמך טמא לנפש לדרך נאמר כי דרך וגמרינן נזיר מעושה פסח אבל בפרק כיצד צולין (פסחים דף פא: ושם) לא קאמר הש"ס הכי והכי איתא התם במחזורת לו אשכחנא נזיר עושה פסח מנלן דכתיב או בדרך רחוקה כי דרך כו' משמע התם דלא פליגי ולא גמירי נזיר מעושה [פסח].

7. תוספות פסחים דף פא/ב

לריש לקיש דאמר כדרך עד דידעי בה כ"ע - קשה לריב"א דבנזיר בסופו (דף סג.) איתא הך מסקנא ולא מייתי התם מילתיה דר' יוחנן ולא פריך נמי אלא לר"א וקאמר בשלמא למ"ד כדרך שפיר והיא מסוגיות החלוקות:

טומאת התהום

8. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף סג עמוד א

כל שאין מכירה א' בסוף העולם פירוש שאפשר [שאינו אדם] מכירה:

9. רש"ש מסכת פסחים דף פא עמוד ב

ד"ה טמון בעפר שמא גל כו' נפל עליו ולא הכירו כו'. משמע דאפי' ספק טוהת"ה ספק ידועה ג"כ טהור לפסח ולנזיר וצ"ל דהכי גמירי להו הלכה או אפשר דדוקא בר"ה כה"ג טהור משום דזה היה ג"כ בכלל ס"ט בר"ה טהור:

10. רמב"ם יד החזקה הלכות נזירות פרק ו

(יח) אי זו היא טומאת התהום כל שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד אבל הרוג לא שהרי יודע בו זה שהרגו.

11. בית הבחירה למאירי מסכת נזיר דף סג עמוד א

המשנה השניה והכונה בה בביאור ענין החלק השני והוא שאמר נזיר שגלה ונדודע שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר אם טומאת התהום אינו סותר אם עד שלא גלה בין כך ובין כך סותר כיצד ירד לטבול במערה ונמצא מת צף על פי המערה טמא נמצא משוקע בקרקע המערה ירד להקר טהור ליטהר מטומאת המת טמא שחזקת הטמא טמא וחזקת הטהור טהור שרגלים לדבר אמר הר"ם טומאת התהום היא הטומאה הנסתרת אשר לא ידע אותה אחד בשום פנים ר"ל שלא יידע אדם בזה המקום מת ושהוא מקום טומאה והוא לא ידע וזה אמרם כל שלא ידע אותה בסוף העולם...

12. תפארת ישראל-עייני מראה מקום # 26

13. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף סג עמוד א

טומאת התהום גמרא גמירי לה. וקראי דמייתי לעיל אסמכתא בעלמא נינהו ודוקא לנז' ועושה פסח גמירי.

14. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף סג עמוד א

מאן תנא אר"י ר"א היא דאמר תגלחת מעכבת מלשתות ביין וליטמא למתים דלרבנן דאמרי אין תגלחת מעכבת משנזרק הדם אין עליו תורת נז' עוד וכך הוי עד שלא גילח כמו משגלח:

15. תוספות מסכת נזיר דף סג עמוד א

מאן תנא א"ר יוחנן ר"א היא דאמר תגלחת מעכבת - מלשתות ביין דלרבנן דאמרי דתגלחת אינה מעכבת א"כ אחר שנזרק הדם אין [עליו] עוד תורת נזיר וכן שנודע לו עד שלא גילח כמי שגילח תימה דבפ' כיצד צולין (גם זה שם) אמר מר בר רב אשי טומאת התהום מרצה אפילו נודע לו קודם זריקה והשתא [אי] אליבא דר"א אפילו לאחר זריקה סותר קודם גילוח ואי אליבא דרבנן הא קודם זריקה לרבנן מעכבת כקודם גילוח לר"א דהכא משמע דדבר המעכב סותר לכ"ע י"ל דלגבי עושה פסח מיירי שאין טעון גילוח ואתיא בין לרבנן בין לר"א דכיון שנשחט הפסח א"כ הוי הדם עומד ליזרק וכל העומד ליזרק כזרוק דמי ולכך אין סותר כיון שנשחט אבל תגלחת מצוה באפי נפשה היא ועוד י"ל דהא דאמרינן התם טומאת התהום מרצה היינו ע"י ריצוי הציץ ולכך מרצה אף קודם זריקה אבל על התגלחת לא שייך רצוי ציץ.

16. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק א סימן קח

והנכון לע"ד מפני חומר הקושיא לחלק בין פסח לשאר קרבנות דבפסח שעיקרו הוא לאכילה כדאיתא במתני' פסחים דף ע"ו שלא בא מתחלתו אלא לאכילה ופרש"י עיקר פסח לאכילה נצטוה דכתיב לפי אכלו, ולכן כל העבודות שלו הם רק להכשירו לאכילה ולא לחשיבות עבודה מצד עצמן, אבל כל הקרבנות שעיקרן הוא להקרבת הקרבן הוו עבודות הדם לחשיבות עבודה מצד עצמן לא רק להכשיר ההקטרה למזבח והאכילה לכהנים ולבעלים אך שעיקרן הוא למצות עצמן אך שיש בהם ממילא גם זה שמכשירין האימורין למזבח והבשר לכהנים ולבעלים. ואולי זהו החלוק בין שפיכה לזריקה דבכל הקרבנות שהדם למזבח הוא העיקר אמרה תורה שיעשו בזריקה דזהו יותר דרך עבודה משפיכה, דהרי חזינן ששפיכה היא בשיריים של קרבנות שאינו מעיקר עבודה דשיריים אין מעכבין, וגם חזינן דזריקה נחשב יותר עבודה מהא דאף הקטרת הבשר הוא בזריקה על המזבח כדאיתא בזבחים דף ס"ב. ודם הפסח שעיקרו הוא להכשיר אמרה תורה שיעשו בשפיכה שלא כדם כל הקרבנות שעיקרן הוא לעבודה... ולכן בכל קרבנות הויא גם קבלת הדם עיקר מצד עצמה מאחר דגם הקבלה היא מהעבודות המעכבות ואין להחשיבה להתחלה דהזריקה וממילא אין להחשיב בהשחיטה לבד קודם קבלה שעומד ליזרק כיון שמעשה הזריקה הוא רק אחר הקבלה. אבל בפסח שכל העבודות הוא רק להכשיר לאכילה לא שייך להחשיב למכשירין אלא השחיטה והזריקה שהשחיטה היא ודאי מכשרת אף בקדשים ובפסח שהרי סלקה הרבה איסורין מהאכילה, והזריקה היא הכשירה ממש להאכילה, אבל הקבלה לא חידשה עדיין כלום בהכשר הפסח לאכילה, אלא שעשתה להכשיר הזריקה משום שרק מהדם שנתקבל בכלי שרת ובכהן הוכשר לזריקה, שנמצא שהקבלה הוא כמו חלק ממעשה הזריקה בקרבן פסח, ולכן נחשב עומד ליזרק תיכף בהשחיטה כיון שאחר השחיטה מתחלת מעשה הכשר הזריקה. וזהו מה שמחדש התוס' בנזיר דף ס"ג/ג' דכיון דאירי בפסח הוי

פירוש קודם זריקה שאמר מר בר' אשי גם תיכף כשנשחט הפסח דיש כבר להחשיבו עומד ליזרק אף אם אירע שעדיין לא נתקבל בגמר השחיטה דם כשיעור זריקה. ...

17. ספר שערים מצויינים בהלכה

אלא טומאת התהום גמרא גמירי לה. פרש"י
גמירי לה דאינה מטמאה, והכי גמירי
דלנזיר ועושה פסח בלבד אינה מטמאה, אבל
לתרומה לא גמירינן הילכתא, ומשום הכי הוי
טמא. משמע קצת דלשאר קרבנות דינם כמו
עושה פסח, ומשום הכי נקט תרומה, אבל
מדנקט נזיר ועושה פסח בלבד משמע דשאר
קרבנות נמי לא. ועי' בדברינו במס' פסחים (פ.
ד"ה כהן המרצה, פא: ד"ה אלא אמר רבא)
שכתבנו דלרש"י דוקא נזיר ועושה פסח ולא

שאר קרבנות, ולהרמב"ם גם שאר הקרבנות.
ויש עוד להסתפק אם זה גם קרבנות יחיד או
קרבנות צבור דוקא.

18. תוספות מסכת נזיר דף סג עמוד א

בעי רב חמא ניטמא תוך מלאת - בטומאה ידועה או בטומאת התהום ונודע לו לאחר מלאת קודם גילוח לר"א מהו בתר טומאה אזלינן וסותר שלשים או בתר ידיעה אזלינן וסותר שבעה.

19. רש"ש מסכת נזיר דף סג עמוד א

גמרא בעי רמב"ח נטמא בתוך מלאת ונודע לו לאחר מלאת מהו כו'. פ"י המפרש והתוס' בזה דחוקים. ולע"ד נל"פ בעייתו בטהת"ה. והכי קמבע"ל היאך גמירי ההלכה. אי גמירי דבטה"ת אזלינן בתר הידיעה ר"ל דדינה כאילו נטמא אז בעת אשר נודעה לו. לכן אם היתה אחר מלאת לר"א אינה סותרת אלא ז' וכן לרבנן מדינא דאורייתא. ובנטמא ביום ל"ב גם לרבנן א"ס אלא ז' אפילו מדרבנן. וכן בנזירות מרובה בנטמא לאחר מלאת לרבנן סותר ל' מדרבנן ולר"א ז' כמבואר כ"ז לעיל בפ"ג. או דלא גמירי אלא דוקא באם נודעה לו אחר הגילוח לר"א או לאחר הקרבן לרבנן. אבל בנודע קודם לא גמירי כלל. וממילא דינה כטומאה ידועה ובה ליכא ספיקא דאזלינן בתר זמן הטומאה וסותר הכל. ולכן פשיט ליה רבא שפיר במסקנא מדקתני בין כך ובין כך סותר ור"ל בין טומאה ידועה ובין טה"ת ולא קמפליג מידי ש"מ דדינן שוין לגמרי דסותר הכל כדאמרן ונכון בעז"ה:

20. מרומי שדה מסכת נזיר דף סג עמוד א

בעי רמב"ח נטמא בתוך מלאת ונודע לו לאחר מלאת כו' וכל הסוגיא. אינו מובן כלל. המפרש וכן המאירי מפרשים הבעיא רק בטומאת התהום. ואינו מדויק, דמאי בעי בטומאת התהום יותר מטומאה ידועה, והרי לא מצינו נפ"מ אלא משגלח. והתוס' פירשו בכל טומאה, אבל א"כ לא נתבאר הפשיטות. וגם במסקנא ומינה קתני כו', מוכח דבאמת אינו סותר אלא שבעה, וממילא לרבנן אינו סותר אלא שלשים אעפ"י שנזר מאה יום, והוא תמוה. והמאירי כתב שלא נפשט בעיא זו. ונראה שלא היה הנוס' ומינה, ומשו"ה פסק להחמיר:

ולי נראה, דודאי הבעיא היא בכל הטומאות, ובפשיטות הוא מדתנן אם עד שלא גלח, וע"כ הוא לאחר מלאת, דאי איתיידע ליה בתוך מלאת צריכא למימר שהוא עד שלא גילח, וא"כ ליתני אם בתוך מלאת בין כך ובין כך סותר, אלא מיירי לאחר מלאת שמביא קרבן, ועדיין תיבעי כמה סותר. ופשיט מדתנן אם עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר ולא מיפליג. פ"י שלא פ"י מהו עד שלא גילח, אם הוא בתוך מלאת או לאחר מלאת, וסתם קתני אם עד שלא גילח סותר, ולמדנו דרק בנטמא בתוך מלאת אין נפ"מ מתי נודע, ולעולם סותר בשוה:

21. תוספות מסכת נזיר דף סג עמוד ב

אמר רבא ת"ש עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר היכי דמי אי דאיתידע ליה תוך מלאת צריכא למימר דסותר - צ"ע מאי קאמר הא איצטריך לאשמעיל דיש טומאת התהום שסותר כגון שנודע לו עד שלא גילח ונראה לפרש דמיתורא דמתנ' דייק דמדיוקא דרישא נפקא מדקתני נודע משגלח.

22. רש"ש מסכת נזיר דף סג עמוד ב

גמרא חיישינן שמא בין פרקין עבר. האי חיישינן היינו לקולא. ומצינו כיוצא בו כמש"כ בגיטין (עג ב):

23. דף על הדף נזיר דף סג עמוד ב

בגמ': ת"ר המוצא מת מוטל לרוחבה של דרך וכו' בד"א בטומאת התהום. אבל טומאה ידועה שלשתן טמאים וכו'.

בשב שמעתא (שמעתא ה' פרק א - ב) הביא שו"ט בראשונים בהא דטומאת התהום הותרה אי הוא מטעם חזקה ממש (כדעת הרמב"ם) או מטעם "רגלים לדבר" (כדעת התוס'). וכתב שם (בפרק ג):

ולברר דעל כרחך אינו משום חזקה ממש, צריך אני להעתיק את דברי הש"ס שם נזיר (דף ס"ג ע"ב): ת"ר המוצא מת מוטל לרחבה של דרך, לתרומה טמא ובנזיר ועושה פסח טהור. וכתב רש"י ז"ל אבל טעון או רכוב טמא בתרומה לפי שאי אפשר כו', אבל לנזיר ועושה פסח לעולם טהור, דהכי גמירי לה בטומאת התהום, והאי דכתוב בספרים אפילו בנזיר ועושה פסח טעות הוא. עוד שם ברש"י ד"ה במה דברים אמורים בטומאת התהום אבל טומאה ידועה שלשתן טמאין עכ"ל. ומבואר דטומאת התהום דהלכתא גמירי דטהור היינו אפילו ודאי נטמא אפילו הכי טהור, דהא טעון או רכוב אי אפשר שלא יגע ושלא יסיט ושלא יאהיל, ואפילו הכי בנזיר ועושה פסח טהור, ולא משום ספיקא הוא דטהור אלא אפילו נטמא ודאי טהור בטומאת התהום.

וכן כתב רש"י להדיא בפסחים פרק כיצד צולין (דף פ"א ע"ב) ד"ה שאין לו מקום לעבור וז"ל, שמחזיק וממלא את כל רוחב הדרך אע"ג דטומאה ודאית היא כיון דהאי שעתא דעבר עליה טומאת התהום היא כו', הלכה למשה מסיני שזורקין עליו את הדמים עכ"ל. וכ"כ רש"י שם לעיל ד"ה ומי דיינין ק"ו מהלכה וז"ל והא טומאת התהום לאו משום ספיקא מטהרינן לה דנימא גילוי מלתא בעלמא הוא, השתא אפילו בודאי נטמא נמי אלא בשעה שנטמא היתה טומאת התהום שלא הכיר בה אדם מעולם מטהרינן ליה כדלקמן עכ"ל. הרי מבואר דטומאת התהום לאו משום ספיקא הוא אלא הלכתא גמירי דאפילו נטמא ודאי טהור לנזיר ועושה פסח, ולתרומה בספק טהור משום ספק טומאה ברשות הרבים.

וכן מבואר בתוס' נזיר (דף ס"ג ע"ב ד"ה במה) שכתבו ג"כ דבנזיר ועושה פסח דטהור אפילו טעון או רכוב דאי אפשר שלא יגע ושלא יסיט ע"ש, וכיון דטהור אפילו ודאי נטמא, תו ליכא למימר שרגלים לדבר מתורת חזקה, דלעולם אין תורת חזקה אלא במקום ספק לומר אוקי אחזקה קמא שנטמא, אבל אם אפילו נטמא ודאי נמי טהור בנזיר ועושה פסח, מה ענין חזקה לודאי טומאה. אלא על כרחך כמו שפירשו תוס' דרגלים לדבר אינו בתורת חזקה אלא כמו סברא דלא הותרה לאיש שהיה עליו טומאת מת, וכמו שכתבנו בפ"ב. וזה ראייה ברורה.

24. ספר שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב ת"ר המוצא מת כו' לתרומה טמא. פירשו התוס' דמיירי שנמצא המת שלם, דאם הוא מפורק ומשובר שאפשר לעבור בהאזיר ביניהם הוי ספק טומאה כרה"ר דספיקו טהור, ואם נמצא בקבר אפי' מפורק טמא שהקבר מצרפו דרשינן (חקת יט-טז) "או בקבר" לרבות קבר סתום. עי' בתוס' לעיל (נג: ד"ה סתום) ובתוס' במס' פסחים (פא: ד"ה ובקבר) שהקשו על רש"י דמפרש שהקבר מצרפו, דילמא מיירי שהקבר מכוסה, והכיסוי מביא את הטומאה ולא מפני שמצרפו, ולא תירצו כלום ותירצנו שם דמצינו במס' פסחים (יט.) דדרשו (נשא ז-יד) "כף אחת" דהכתוב עשה כל מה שבכף אחת דהיינו צירוף כלי, וכן מצינו במס' שבת (צא:) קופה שהיא מלאה פירות והוציא לחוץ, אע"פ שרוב פירות מבחוץ פטור עד שיוציא כל הקופה, משום דאגד כלי שמיה אגד, ומטעם זה יש לומר דהקבר מצרפס.

25. ספר שערים מצויינים בהלכה

ובקבר אפי' משובר ומפורק טמא. עי' במס' פסחים (פא:) דהובא שם כל הסוגיא דהכא, והתוס' (שם ד"ה ובקבר) הקשו, היאך שייך טומאת התהום בקבר, והלא נודע כשקברוהו שם, ותרצו דאיכא למימר שנפל בקבר ומת שם. ויש לדקדק הא זה אינו שכח וזהו צד רחוק, והיאך אמרינן דאפשר שנעשה באופן זה, ובמהרש"א משמע דמשום דאין שם שום כיסוי למעלה זהו הוכחה שנעשה מעצמו. ובמלא הרועים (שם) הקשה, דאם אינו מכוסה א"כ אינו תהום, דומיא להא דאם נמצא בנקיקי סלעים דאינו קבר התהום דיכול אדם להסתכל שם. ואינו קושיא דאפשר שנתכסה ע"י תבן וצרורות ע"י הרוח, וכמש"כ רש"י כאן בענין אם היה טמון בתבן כו'.

26. תפארת ישראל - יכין מסכת נזיר פרק ט

יד) ואם טומאת התהום. כגון שנמצא מת תחת הגל שהלך הנזיר עליו, דאז אפשר שלא ידע אדם מעולם שמת מונח שם, [ומה שהקשו תוס' [פסחים פ"א ב'] היכא משכחת לה קבר התהום והרי אותו שקברו ידע שקברו, ותרצו בדוחק, ול"מ נ"ל דטומאת התהום אינו ר"ל שמעולם לא ידע אדם שמונח כאן מת, אלא ר"ל שלפי מקום הנחתו השתא מסתבר שאין אחד בעולם שידע שמונח כאן מת, אע"ג שהיה פעם אחת ידוע, עכשיו נשכח, והיינו שכתב הרמב"ם [פ"ו מנזירות הי"ח] למעוטי הרוג, ר"ל שמצא כאן מת שלם, טמון תחת הקרקע, שניכר שנהרג מקרוב הרי מסתבר שההורגו עדיין חי, והוא ידע שמונח הנהרג קבור כאן, אע"ג שטמון הוא לא נקרא קבר התהום]: